

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

БОНДАРЕНКО Ольга Олегівна - кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького державного
університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0002-3361-2121>

СТЕПАНОВ Сергій Валерійович - викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0009-0000-0321-0618>

УДК 347.9

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2026.1.62>

Стаття присвячена правовому статусу учасників окремого провадження в цивільному судочинстві України. Проаналізовано роль заявника та заінтересованих осіб, проблеми законодавчого регулювання, нечітку термінологію та відсутність системного переліку прав і обов'язків. Окреслено наслідки для ефективності судового процесу та запропоновано напрями вдосконалення законодавства й практики забезпечення процесуальної участі.

Ключові слова: процесуальний та фактичний інтерес, заявник, заінтересовані особи, процесуальний статус, процесуальні права.

Постановка проблеми

Сучасний розвиток цивільного судочинства в Україні супроводжується активним поширенням непозовних процедур, серед яких окреме провадження набуває особливого значення. Це зумовлює необхідність більш точного визначення правового статусу його учасників, оскільки від ефективності їх участі безпосередньо залежить результат судового розгляду та реалізація охоронюваних законом інтересів. Проблема полягає у відсутності чітких і системних норм, що регламентують права та обов'язки заявника й заінтересованих осіб, а також у недосконалії термінології та правовій класифікації цих учасників. Як наслідок, у практичній площині виникають труднощі з оцінкою процесуальної заінтересованості, координацією

інтересів у справі та забезпеченням балансу між різними учасниками процесу. Все це не лише ускладнює роботу судів, але й створює ризики формалізації провадження, що може позбавляти учасників реального доступу до ефективного захисту їх прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз наукових джерел свідчить, що питання правового статусу учасників окремого провадження в цивільному судочинстві розглядається переважно через призму визначення процесуальних прав і обов'язків заявника та заінтересованих осіб. Так, Чурпіта Г. В. досліджує особливості захисту сімейних прав та інтересів у непозовному цивільному судочинстві, підкреслюючи значення заінтересованих осіб для забезпечення балансу прав та інтересів. Діденко Л. В. і Поліщук П. А. аналізують суб'єктний склад окремого провадження, класифікацію процесуальних прав та механізми координації інтересів учасників, водночас відзначаючи проблеми відсутності чітких норм та уніфікованої термінології. Доманська М. та Дмитрієв С. М. розкривають теоретичні та практичні аспекти визначення кола учасників справ про зміну обсягу цивільної дієздатності фізичної особи та окремого провадження, акцентуючи увагу на різниці між активною роллю

заявника та пасивною, але важливою роллю заінтересованих осіб.

Метою дослідження є систематизація та аналіз правового статусу учасників окремого провадження, визначення проблем у його регулюванні та формування рекомендацій щодо підвищення ефективності процесуальної участі.

Виклад основного матеріалу

Окреме провадження, як передбачено в ч. 1 ст. 293 ЦПК України [1], визначається як вид несповного цивільного судочинства, який застосовується для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов для реалізації нею особистих немайнових чи майнових прав [2, с. 47]. Відмінність цього виду провадження від адміністративного та господарського судочинства полягає у його цивільній природі та несповному характері, основною метою якого є забезпечення можливості реалізації прав та інтересів конкретної особи шляхом підтвердження або встановлення відповідного юридичного факту.

У цьому контексті законодавець конкретизував коло справ, що підлягають розгляду в порядку окремого провадження. Сюди входять, зокрема, обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, її визнання недієздатною або поновлення дієздатності, обмеження у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх, надання неповнолітній повної цивільної дієздатності, усиновлення, встановлення юридично значущих фактів, відновлення прав на втрачені цінні папери та векселі, передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність, визнання спадщини відумерлою, надання психіатричної допомоги в примусовому порядку тощо. Таким чином, окреме провадження є спеціалізованим інструментом цивільного судочинства, який забезпечує швидке та ефективне вирішення питань, що безпосередньо стосуються правового становища конкретних осіб.

Ефективне здійснення окремого провадження неможливе без належного визна-

чення складу учасників процесу. Відповідно до п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 5 [3], суд під час підготовки справи до розгляду зобов'язаний вирішити питання про коло осіб, які братимуть участь у процесі, та вжити заходів для забезпечення їх явки на судові засідання. Основним критерієм включення особи до числа учасників є її юридична заінтересованість у результаті справи, що дозволяє забезпечити, щоб процес не був формальним, а реально відображав права та інтереси зацікавлених осіб.

У науковій літературі питання суб'єктного складу процесуальних правовідносин розглядається як центральне для розуміння механізмів реалізації цивільних прав у межах окремого провадження. Так, Діденко Л.В. визначає, що суб'єктом цивільного процесуального права є універсальна правова форма особи – фізичної або юридичної, яка за своєю правовою природою є носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, закріплених у нормах об'єктивного цивільного процесуального права [4, с. 56]. У контексті окремого провадження це означає, що саме юридична заінтересованість визначає роль учасника у процесі, формує його можливості щодо ініціювання провадження, участі у встановленні фактів юридичного значення та реалізації наслідків цього встановлення.

У зв'язку з цим важливо підкреслити, що суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин слід вважати осіб, наділених процесуальною правосуб'єктністю та здатних реалізовувати свої суб'єктивні цивільні процесуальні права як засіб захисту матеріальних прав і законних інтересів у сфері цивільного судочинства. Як слушно зазначає Поліщук, суб'єкти цивільного процесуального права включають осіб, які беруть участь у процесі та мають закріплені законом права й обов'язки, що забезпечують досягнення цілей цивільного судочинства [5, с. 181]. За його класифікацією, до таких суб'єктів належать: суд як орган, що здійснює правосуддя, та учасники судового процесу, які, у свою чергу, поділяються на учасників справи, їхніх представників і інших осіб, залучених до процесу. Кожна з цих груп виконує специ-

фічні функції і має правові повноваження, що визначають їхню роль у забезпеченні ефективного та системного здійснення цивільного судочинства.

Саме на рівні законодавчого регулювання відбувається деталізація цієї моделі з урахуванням особливостей окремого провадження. Український законодавець диференціює склад учасників справи залежно від виду цивільного судочинства. Так, відповідно до ч. 2 ст. 42 ЦПК України у справах окремого провадження учасниками справи є заявники та інші заінтересовані особи. Крім того, у таких справах можуть брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ч. 3 ст. 42 ЦПК України). Таким чином, загальна теоретична конструкція суб'єктів процесу трансформується з урахуванням специфіки безспірного характеру окремого провадження.

З огляду на відсутність спору про право у межах окремого провадження, у ньому відсутні сторони з протилежними інтересами та треті особи у класичному розумінні позовного процесу. Натомість участь у справі беруть заявник, заінтересовані особи та їхні представники, якщо такі залучені. Норми глав 2, 2-1, 13 Розділу IV ЦПК України містять спеціальні положення щодо визначення осіб, які можуть бути заявниками, що свідчить про цілеспрямовану нормативну конкретизацію суб'єктного складу саме для цієї категорії справ і підкреслює його відмінність від моделі позовного провадження.

У такому контексті правовий статус учасників окремого провадження доцільно визначати як встановлену нормами цивільного процесуального законодавства систему їхніх спеціальних процесуальних прав та обов'язків, обсяг і зміст яких обумовлені предметом судового розгляду, встановленням юридичних фактів, підтвердженням неоспорюваних прав чи визначенням правового стану особи. Саме особливості суб'єктного складу, зумовлені безспірним характером провадження, визначають специфіку цієї системи прав і обов'язків, оскільки кожен учасник реалізує процесуальні повноваження не в умовах протиставлення

інтересів, а в межах встановленої законом функціональної ролі.

У межах цієї моделі центральне місце посідає заявник як ініціатор судового розгляду. У науковій літературі слушно підкреслюється, що заявник в окремому провадженні має низку спільних рис із позивачем у позовному провадженні, передусім щодо наявності особистого інтересу в розгляді й задоволенні поданої заяви або позову. Водночас принципова відмінність полягає у відсутності матеріально-правової вимоги. У справах окремого провадження захисту підлягає не суб'єктивне матеріальне право, а охоронюваний законом інтерес, який реалізується через встановлення відповідного факту, дії чи правового стану судовим рішенням [6, с. 362]. Тобто процесуальна активність заявника спрямована не на вирішення спору, а на створення юридичної передумови для подальшої реалізації або підтвердження прав у матеріально-правовій сфері.

З огляду на це цивільний процесуальний статус заявника, незважаючи на його непозовну природу, виявляє структурну подібність до статусу позивача, що зумовлено спільністю підстав участі у справі як суб'єкта, який ініціює провадження. І заявник у справах окремого провадження, і позивач у справах позовного провадження наділені загальними процесуальними правами та обов'язками учасників справи, передбаченими ч. 1, 2 ст. 43 ЦПК України. Водночас, як обґрунтовано зазначає Дмитрієв С.М., заявник наділений і спеціальними цивільними процесуальними правами та обов'язками, що впливають із юридичної природи окремого провадження як виду непозовного судочинства [7, с. 235]. Нормативним підтвердженням цього є положення ч. 8 ст. 49 ЦПК України, відповідно до якого заявник у справах окремого провадження має права й обов'язки сторін, за винятками, встановленими Розділом IV ЦПК України.

Разом із тим, відсутність у чинному процесуальному законодавстві чіткого визначення терміну «заявник» створює простір для наукових дискусій щодо його правового змісту, функціональної ролі та меж участі у процесі. Так, Н.В. Волкова зазначає, що «заявником в окремому провадженні є особа,

в інтересах якої в суді відкривається справа про встановлення певних обставин або правового статусу громадянина, необхідних для реалізації нею особистих і майнових прав, без судового підтвердження яких він позбавлений можливості здійснити ці права. Заявник виступає на захист своїх охоронюваних законом інтересів» [8, с. 125].

Водночас, як підкреслює професор С.Я. Фурса, функціональна роль заявника істотно відрізняється від статусу заінтересованих осіб: «заявники виступають як суб'єкти з наявним суб'єктивним правом, що підлягає реалізації через звернення до суду, натомість заінтересовані особи вже на момент подання заяви можуть перебувати у правовому становищі, яке прямо або опосередковано залежить від змісту майбутнього судового рішення» [9, с. 159]. Цей поділ підкреслює, що заявник діє в активній позиції ініціатора процесу, тоді як заінтересовані особи мають більш пасивну функціональну роль, яка визначається потенційним впливом судового рішення на їхні права або інтереси.

У рамках цієї концепції професор С.Я. Фурса виділяє кілька ключових характеристик заявника в справах окремого провадження: а) потреба у судовому підтвердженні обставин, без яких реалізація його прав є неможливою; б) ініціювання провадження з метою захисту охоронюваних законом інтересів за відсутності спору про право; в) наявність особистої процесуальної та матеріально-правової заінтересованості, що проявляється як у поширенні на нього всіх правових наслідків судового рішення, так і в обов'язковому зв'язку встановленого факту з охоронюваним законом інтересом та правом заявника; г) покладення на заявника судових витрат [10, с. 520].

З огляду на ці характеристики, можна зауважити, що правовий статус заявника поєднує в собі риси як ініціюючого суб'єкта, так і носія конкретних правових наслідків, які реалізуються через судові підтвердження фактів або стану прав. Ця особливість визначає його процесуальні повноваження і обов'язки в більш обмеженому, але цілеспрямованому обсязі порівняно з іншими учасниками процесу, оскільки реалізація прав заявника безпосередньо пов'язана з

предметом провадження та правовим становищем, яке встановлює суд.

Тож, можна сказати, що заявник в окремому провадженні — це особа, яка ініціює провадження та реалізує власний законний інтерес у встановленні юридично значущих фактів або правового стану.

Поряд із заявником у справах окремого провадження беруть участь заінтересовані особи, які вступають у процес з метою захисту своїх прав або інтересів держави. На відміну від заявника, заінтересовані особи самостійно не звертаються до суду із заявою, а долучаються до вже розпочатого провадження за власною ініціативою або за рішенням суду [11].

Водночас ЦПК України не містить прямого визначення заінтересованих осіб у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядуваних в порядку окремого провадження. Коло таких осіб визначається залежно від мети встановлення фактів, характеру їхніх відносин із заявником та потенційного впливу встановлених обставин на їхні права та обов'язки. При цьому, як зазначено у Постанові Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 183/4366/24, некоректне зазначення заінтересованих осіб заявником не може слугувати підставою для відмови у задоволенні заяви, оскільки суд має повноваження залучати їх до участі у справі за власною ініціативою, а вони, у свою чергу, можуть долучитися до процесу добровільно [11].

У юридичній літературі заінтересовані особи визначаються через зв'язок їхніх прав і обов'язків із предметом встановлення у справі. Так, їх трактують як осіб, взаємовідносини яких із заявником залежать від обставин, що підлягають встановленню і можуть вплинути на їх права та обов'язки [12, с. 7]. Визначають як суб'єктів, які мають юридичну заінтересованість у справі, оскільки рішення суду про встановлення юридичного факту чи стану впливає або може вплинути на їх суб'єктивні права чи обов'язки [13, с. 8–9], а також осіб, на матеріально-правові інтереси яких здатне впливати судові рішення. Зазначенні тези демонструють, що заінтересовані особи не просто спостерігачі процесу, а учасники, чії права та правові

позиції можуть безпосередньо корелювати з результатами провадження, що вимагає від суду забезпечувати їхню участь у процедурі та враховувати можливий вплив рішення на їх правове становище.

Науковці також конкретизують коло осіб, які можуть виступати як заінтересовані у справах окремого провадження, включаючи ті, що безпосередньо стосуються змін правового статусу фізичних осіб. Так, виділяють наступні категорії заінтересованих осіб: 1) органи влади та інші організації, які згідно із законом мали право засвідчити певний юридичний акт, але своєчасно цього не зробили; 2) громадяни, на майнові та особисті права яких може вплинути встановлення факту, про який просить заявник; 3) органи влади та інші організації, у яких будуть реалізовуватися права осіб, що виникають внаслідок судового встановлення відповідного факту [12, с. 13]. Такий поділ підкреслює функціональну роль заінтересованих осіб як учасників процесу, чия участь є необхідною для забезпечення повноти та ефективності судового розгляду.

Разом із тим, як звертають увагу Чурпіта Г. та інші дослідники цивільного процесу, законодавець демонструє непослідовність у визначенні однієї з категорій учасників справ окремого провадження. Так, у ч. 4 ст. 294 ЦПК України такі особи іменуються «заінтересованими особами», тоді як у ч. 3 ст. 42 ЦПК України вони фігурують як «інші заінтересовані особи» [14, с. 91]. Ця непослідовність зумовлена недосконалою юридичною технікою і, на думку наукової спільноти, потребує уніфікації термінології. Узгоджене використання терміну «заінтересовані особи» в цивільно-процесуальному законодавстві не лише підвищує правову визначеність, а й відповідає принципам ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, забезпечуючи ефективний доступ до суду та захист законних інтересів усіх учасників процесу.

Як зазначалось раніше відповідно до ч. 8 ст. 49 ЦПК України заявник і заінтересовані особи у справах окремого провадження користуються правами та несуть обов'язки сторін, за винятком випадків, передбачених розділом IV ЦПК. Це означає, що загальні

права, визначені у ст. 43 ЦПК України, поширюються на них, однак повноваження сторін, пов'язані зі зміною предмета чи підстав позову, а також позовних вимог, не можуть бути реалізовані через відсутність позовної форми захисту.

У цьому контексті заслуговує на увагу позиція В. Ю. Мамницького, О. М. Ножняк та В. Р. Сєдих, які обґрунтовують доцільність закріплення окремої норми, що системно визначала б спеціальні процесуальні права осіб, які беруть участь в окремому провадженні [15, с. 63]. Науковці фактично вказують на наявність прогалини у процесуальному законодавстві. Адже чинна модель поширює на заявника та заінтересованих осіб загальний обсяг прав сторін із певними винятками, проте не формує автономного та структурованого переліку їхніх спеціальних повноважень. Це ускладнює визначення меж процесуальної активності учасників у безспірному провадженні, де реалізація прав і обов'язків не пов'язана з класичним протиставленням інтересів, а напряду залежить від предмета провадження та встановлюваних судом фактів чи правового стану.

Також, аналізуючи правовий статус учасників окремого провадження, варто звернути увагу на категорію «законний інтерес». Зокрема, М. О. Гетманцев підкреслює, що інтерес виступає своєрідним спонукальним чинником, який мотивує потенційного учасника праводносин діяти певним чином для фактичної реалізації свого прагнення отримати конкретне благо. У випадку порушення, невизнання або оспорювання такого прагнення виникає підстава для звернення до суду з метою захисту інтересу в порядку цивільного судочинства [16, с. 38–39].

Цю позицію підтримує і Конституційний Суд України. Так, у п. 1 резолютивної частини свого рішення від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 у справі за конституційним поданням 50-ти народних депутатів щодо офіційного тлумачення окремих положень ч. 1 ст. 4 ЦПК України (справа про охоронюваний законом інтерес) [17]. Суд визначив, що охоронюваний законом інтерес слід розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, яке зумовлене за-

гальним змістом об'єктивного права і реалізується через суб'єктивне право, що саме по собі є об'єктом судового захисту. При цьому охоронюваний інтерес повинен відповідати Конституції, законам України, суспільним інтересам, принципам справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Щодо законного цивільного процесуального інтересу заінтересованих осіб у справах окремого провадження, слід зазначити, що в низці категорій таких справ інтерес заявника та заінтересованих осіб може збігатися за своїм змістом та бути спрямованим на досягнення єдиного правового результату. Наприклад, у справах про усиновлення дитини (глава 5 розділу IV ЦПК України; ст. 293, 315 ЦПК України) заявник (особа, яка бажає усиновити дитину) та орган опіки та піклування, який залучається до участі у справі як заінтересована особа, можуть бути зацікавлені у задоволенні заяви за умови відповідності усиновлення найкращим інтересам дитини. У такому випадку їх процесуальний інтерес має спільну правову спрямованість – встановлення юридичного факту та виникнення відповідних сімейних правовідносин. Відсутність заперечень з боку заінтересованих осіб свідчить про безспірний характер правовідносин, що відповідає природі окремого провадження.

Більше того, наявні категорії справ окремого провадження, у яких, за певних обставин, особи з абсолютно тотожним процесуальним та фактичним інтересом отримують статус заявника та заінтересованої особи, які, зрозуміло, є відмінними за обсягом повноважень. Так, наприклад, у справах про встановлення факту родинних відносин між фізичними особами, обидва родича можуть мати мотиви щодо встановлення такого факту, проте один з них буде ініціатором - заявником, а інший заінтересованою особою, хоча для обох встановлення цього факту може рівнозначно задовольняє певний інтерес. Відмінну правову конструкцію має така категорія справ як, встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя та розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, які, згідно ч.3.ст.293 ЦПК України [1], розглядаються за заявою

подружжя. Вказана норма окреслює окрему процесуальну вимогу щодо наявності спільної заяви подружжя та відповідно двох учасників з статусом заявників за очевидної відсутності учасника - заінтересованої особи.

Водночас у справах окремого провадження можливі ситуації, коли процесуальний інтерес заявника та заінтересованих осіб є протилежним за змістом. Так, у справах про визнання фізичної особи недієздатною (ст. 295–300 ЦПК України) заявник може прагнути встановлення факту недієздатності, тоді як сама фізична особа, щодо якої розглядається справа, або члени її сім'ї як заінтересовані особи можуть бути зацікавлені у відмові в задоволенні заяви. У подібних випадках, попри формальну належність справи до окремого провадження, заінтересовані особи фактично реалізують протилежний процесуальний інтерес, що зближує їх правове становище зі сторонами у позовному провадженні.

Висновки

Правовий статус учасників окремого провадження формує специфічну модель процесуальної участі, у якій заявник виступає ініціатором встановлення юридично значущих фактів або правового стану, а заінтересовані особи забезпечують збалансоване представлення правових інтересів, потенційно залежних від рішення суду. Така організація процесу чітко розмежує активну роль заявника та пасивну, проте юридично значущу, функцію заінтересованих осіб, визначаючи основу їхньої взаємодії у процесі.

Ця особливість тісно пов'язана з непозовним характером окремого провадження, що формує специфіку процесуальних прав і обов'язків учасників. Оскільки діяльність учасників спрямована на формування юридичних наслідків, а не на вирішення спору, виникає потреба у точному нормативному закріпленні меж їх процесуальної активності. Саме відсутність класичного протистояння сторін визначає функціональну спрямованість прав і обов'язків, підкреслюючи необхідність системного підходу до регулювання їх правового статусу.

Разом із тим, чинне законодавство містить низку прогалин, що ускладнюють

практичну реалізацію процесуальних прав учасників. Зокрема невизначеність спеціальних прав заінтересованих осіб, нечітка термінологія та відсутність автономного переліку їхніх повноважень. Такі недоліки створюють ризики формалізації участі та ускладнюють забезпечення фактичного захисту прав у складних справах, де інтереси декількох учасників можуть збігатися або прямо протистояти один одному.

Перспективним напрямом розвитку теорії та практики окремого провадження є комплексне вдосконалення процесуального законодавства із впровадженням чітких норм щодо спеціальних прав і обов'язків учасників, що дозволить забезпечити більшу передбачуваність та системність провадження. Крім того, актуальним є подальше дослідження механізмів координації інтересів заявника та заінтересованих осіб, що може сприяти розвитку методів оцінки впливу судових рішень на правове становище осіб, а також удосконаленню практики забезпечення участі державних органів у окремих категоріях справ.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України: від 18.03.2004 № 2697-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269715#Text>
2. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства : [моногр.]. К. : Алерта, 2016. 488 с.
3. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справах досудового розгляду : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Діденко Л.В. Суб'єкти як елемент цивільних процесуальних правовідносин. Юридичний вісник. 2021. № 3. С. 55–61.
5. Поліщук П. А. Правовий статус суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 179–185.
6. Доманська М. Теоретичні та практичні проблеми визначення кола осіб, які беруть участь у справах про зміну обсягу цивільної дієздатності фізичної особи. Юридичний вісник. 2014. № 3. С. 361–367.
7. Дмитрієв С. М. Поняття й елементи цивільного процесуального статусу заявника в справах окремого провадження. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1 (15). С. 231–241.
8. Волкова Н.В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Оdesa, 2022. 444 с.
9. Фурса С.Я. Процесуальні особливості розгляду справ окремого провадження: навч. посіб. / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса. К.: Юрінком Інтер, 2010. 284 с.
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 05 лютого 2025 року у справі № 183/4366/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124937574>
11. Фурса С. Я. Провадження в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 1997. 23 с.
12. Світлична Г. О. Підготовка до судового розгляду справ окремого провадження: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 Х., 1997. 24 с.
13. Лященко Н. П., Мельник З. П. Судова практика розгляду справ про встановлення фактів, які мають юридичне значення. Вісник Верховного Суду України. 2012. № 8 (44). С. 17–33.
14. Цивільний процес України: Академічний курс : підручник [С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. В. Гетманцев та ін.]; за ред. С. Я. Фурси. Київ : КНТ, 2009. 848 с.
15. Мамницький В. Ю., Ножняк О. М., Сєдих В. Р. Процесуальні аспекти розгляду та вирішення справ окремого провадження. Право і суспільство. 2018. № 3. С. 61-66.
16. Гетманцев М. О. Категорія «інтерес» у цивільному процесуальному праві. Приватне право і підприємництво. 2016. Вип. 15. С. 38–42.
17. Про офіційне тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивіль-

ного процесуального кодексу України» : Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 18-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v018p710-04>

**LEGAL STATUS OF PARTICIPANTS
IN SEPARATE PROCEEDINGS IN
CIVIL LITIGATION: REGULATORY
CHALLENGES AND SCIENTIFIC-
PRACTICAL ASPECTS**

The article is devoted to the analysis of the legal status of participants in separate proceedings within the civil justice system of Ukraine, which is gaining increasing importance in the context of the development of non-contentious procedures. The study examines the specific roles of the applicant and interested parties, highlighting their functional differences. The applicant acts as the active initiator of the proceedings, aimed at establishing legally significant facts or determining a legal status, while interested parties play a more passive, yet important role in ensuring a balanced representation of rights and interests potentially affected by the court's decision. The article identifies that the lack of clear norms, an autonomous list of participants' rights and obligations, and uniform terminology creates risks of formalizing proceedings, reduces predictability of judicial decisions, and complicates the effective protection of participants' rights.

The study analyzes contemporary scientific approaches to determining the subject composition of separate proceedings, including the classification of procedural rights and duties of applicants and interested parties, as well as mechanisms for assessing procedural interest and coordinating interests in non-contentious cases. It is shown that the effective organization of proceedings requires a comprehensive approach to defining the scope of procedural activity and roles, which are determined by the nature of the subject matter.

Problematic aspects of current regulation are highlighted, including ambiguous interpretations of the terms "applicant" and "interested parties," the lack of systematic definition of their specific rights and obligations, and potential conflicts of procedural interests in certain categories of cases (e.g., regarding the recognition of an individual as legally incapable or adoption cases). Scientific and practical recommendations for improving legislation and judicial practice are proposed, including unification of terminology, clear establishment of procedural rights and duties, and the development of mechanisms for coordinating interests, which would contribute to increased predictability and systematic conduct of court proceedings.

Keywords: *procedural and actual interest, applicant, interested parties, procedural status, procedural rights.*